

Kortelė:

873948_RegNr_I-2098-362/2014

<http://www.infolex.lt/tp/873948>

Administracinė byla Nr. I-2098-362/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01566-2014-1

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2; 37.2; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. rugsėjo 4 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui V. R.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka (be žodinio nagrinėjimo) išnagrinėjo bylą pagal pareiškėjo V. R. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas V. R. skunde Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti 8500 Lt neturtinei žalai atlyginti. Pareiškėjas teismo posėdyje nedalyvavo, 2014 m. rugpjūčio 13 d. teismui pateikė prašymą (b. l. 74) bylą nagrinėti jam nedalyvaujant.

Pareiškėjas skunde (b. l. 2-7) nurodė, kad jis Šiaulių tardymo izoliatoriuje (toliau – ir ŠTI) tam tikrais laikotarpiais buvo kalinamas nuo 2012-04-17 iki 2013-10-17. Iš viso ŠTI perpildytose kamerose buvo 295 paras. Kameroje, kurių plotas yra iki 20 kv. m, buvo laikoma nuo 6 iki 10 asmenų, jose yra stalas, užimantis 2 kv. m ploto, 5-6 gultai (dviejų aukštų), užimantys 10 kv. m ploto, sanitarinis mazgas – 2,5 kv. m. Teigia, jog suimtajam asmeninis plotas kameroje negali būti mažesnis nei 3,6 kv. m, taip pat kameroje turi būti švarus, pakankamai didelis langas, gerai

praleidžiantis šviesą, turi būti ventiliacija, temperatūra ne žemesnė kaip 18 laipsnių, švarus tualetas, kuriame galima užsirakinti, ant sienų negali būti pelėsio, kameroje – pelių, vabzdžių bei tarakonų. Nurodo, kad kameroje Nr. 14, 16, 57 nėra atlikti remonto darbai, šios kameros visiškai neatitinka higienos normų reikalavimų. Dėl to, jog buvo laikomas perpildytose kameroje, jam dažnai tekdavo miegoti net ant grindų, pastoviai trūkdavo oro, nuo didelės drėgmės patalynė, čiužinys, rūbai nuolat būdavo šlapi, dėl to pablogėjo sveikata, tapo dirglus, sutriko visavertis gyvenimas, sumažėjo pasitikėjimas savimi, negali ramiai miegoti, normaliai, ramiai bendrauti su aplinkiniais, nuolat jautė papildomus nepatogumus, diskomfortą, irzlumą. Dėl blogos kameros ventiliacijos, drėgmės, nuo lubų ir sienų luposi tinkas, dažai krito ant galvos bei į maistą. Dėl kameros perpildymo nebūdavo nei kaip apsisukti, praeiti, prasilenkti, visiškai nebūdavo erdvės, tai trukdydavo ne tik naktimis tinkamai miegoti, bet ir fiziškai pailsėti.

Dėl netinkamo kameros apšvietimo ir natūralios dienos šviesos trūkumo sutriko regėjimas, dėl to teko kreiptis į medikus, buvo paskirti akiniai. Teigia, jog ŠTI nėra sąlygų nustatyti, kokie akiniai reikalingi asmeniui, tam nėra nei sąlygų, nei specialistų, todėl tenka laukti, kol asmuo bus paskirtas į pataisos namus, kuriuose sąlygos tokiems tyrimams palankesnės.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime (b. l. 41-46) nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą. Taip pat nurodo, kad prašo bylą nagrinėti atsakovo atstovui nedalyvaujant.

Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr.1248, numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Pažymėjo, kad teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, todėl galima preziumuoti, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkančią kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-07-10 pažymos Nr. 69/06-2920 „Dėl V. R.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2012-04-19 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2013-10-17. Pareiškėjas ŠTI kameroje Nr. 16 buvo laikomas nuo 2012-04-19 iki 2012-04-26 su dar 5–8 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,1 kv. m iki 3,2 kv. m, kameroje Nr. 14 – nuo 2012-05-02 iki 2012-05-1, nuo 2012-05-30 iki 2012-11-21 su dar 4–10 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,8 kv. m iki 3,9 kv. m, kameroje Nr. 57 buvo laikomas nuo 2013-02-26 iki 2013-04-26, nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-06-25 iki 2013-06-27, nuo 2013-06-28 iki 2013-07-10, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14, nuo 2013-09-16 iki 2013-09-19, nuo 2013-10-14 iki 2013-10-17 su dar 0–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,5 kv. m iki 19,99 kv. m., kameroje Nr. 66 – nuo 2013-06-27 iki 2013-06-28 su dar 6–7 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,8 kv. m iki 3,2 kv. m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,8 kv. m (kameroje Nr. 14) iki 19,99 kv. m (kameroje Nr. 57) gyvenamasis plotas, o tai leidžia daryti išvadą, kad tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kalnimo kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama.

Atsakovas atkreipė teismo dėmesį į asmenų laikymo kardomojo kalnimo įstaigose specifiką: toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra pastovus (dalis kviečiama pas ikiteisminio tyrimo pareigūnus, etapuojama į teismus, areštines, pataisos namus ir atitinkamą laiką nebūna kameroje). Ši aplinkybė turi įtakos vienam asmeniui tenkančio ploto normos kameroje kaitai, nes daliai asmenų išvykus likusiems kameroje asmenims tenka daugiau kameros bendrojo ploto.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį nuo 2012-04-19 iki 2013-10-17 iš viso buvo laikomas 292 dienas. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui dėl šio laikotarpio laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Kameroje Nr. 14, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiais nuo 2012-05-02 iki 2012-05-17, nuo 2012-05-30 iki 2012-11-21, Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas buvo atliktas 2012-06-25. Nustatyta, kad virš sanitarinio mazgo ant lubų matosi rudos nubėgimo žymės, sienų dažų danga lupasi, vietomis išdaužytas tinkas, grindys vietomis išdaužytos, ant lubų yra pelėsis, reikalingas paprastas remontas. Kameroje Nr. 57, kurioje pareiškėjas buvo laikomas laikotarpiais nuo 2013-02-26 iki 2013-04-26, nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-06-25 iki 2013-06-27, nuo 2013-06-28 iki 2013-07-10, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14, nuo 2013-09-16 iki 2013-09-19, nuo 2013-10-14 iki 2013-10-17 Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas buvo atliktas 2013-05-09. Nustatyta, kad sienų dažai vietomis lupasi, siena prie sanitarinio įrenginio pajuodusi, su apnašomis, reikalingas remontas, tačiau pelėsiu nėra. Dirbtinė apšvieta nustatyta 70 lx, matavimų neapibrėžtis 11,4 lx (nustatytas dirbtinės apšvietos pažeidimas). 2013-07-19 patikrinimo akte Nr. EP-249 nustatyta, kad kameroje Nr. 57 pažeidimas pašalintas, t. y. atliktas dalinis patalpos remontas.

Atsakovas pažymėjo, kad analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas taikytinos tik tos Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių ir tie Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais, todėl negalima konstatuoti įstaigos neteisėto veikimo, kiek tai susiję su pareiškėjo argumentais dėl nepakankamo šviesos patekimo į patalpas, drėgmės ar šalčio, ventiliacijos nebuvimo, nes šie įrengimo reikalavimai susiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Visose Šiaulių tardymo izoliatoriaus kamerosose yra įrengtas veikiantis sanitarinis mazgas. Tualetas nuo likusio bendro kameros ploto yra atskirtas sienele, kuri yra ne žemesnė kaip 1,5 m aukščio. Toks sanitarinio mazgo įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Visuomenės sveikatos centras ne kartą pasisakė, kad apšvietimo užtikrinimas yra susijęs su pastato rekonstrukcijos darbais, todėl šis reikalavimas Šiaulių tardymo izoliatoriui nėra taikomas.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-07-10 pažymoje Nr. 62/08-57 „Apie V. R. laikymo sąlygas“ yra nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje esantys suimtieji ir nuteistieji kiekvieną mėnesį yra aprūpinami asmens higienos priemonėmis ir patalpyne vadovaujantis teisės aktais. Nuo 2011 m. rugsėjo mėn. ŠTI esantiems suimtiesiems ir nuteistiesiems išduodama patalynė ir rankšluosčiai, asmenų apatiniai drabužiai bei asmeninė patalynė skalbiama ir džiovinama įstaigoje nemokamai. Nuo 2011 m. spalio mėn. ŠTI esantiems asmenims taip pat teikiamos viršutinių drabužių skalbimo bei cheminio valymo paslaugos už suimtųjų ir nuteistųjų asmeninėse sąskaitose esančius pinigus. ŠTI neturi duomenų apie tai, jog suimtųjų/nuteistųjų teisė į švarius skalbinius būtų įgyvendinama netinkamai. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir kurių nepagrindžia jokiais įrodymais.

Remiantis aukščiau paminėtomis aplinkybėmis bei tuo, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių, prašo pareiškėjo skundą dėl žalos atlyginimo atmesti kaip nepagrįstą.

Pareiškėjo V. R. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas nagrinėjama administracinį ginčą iškelė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešojo civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešojo atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustatius visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustatius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeliantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos, pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą)

ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Kalėjimų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m² gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-07-00 pažymoje Nr. 69/06-2920 (b. l. 16) nurodyta, kad V. R. įstaigoje tam tikrais laikotarpiais buvo kalinamas nuo 2012-04-19 iki 2013-10-17. Pareiškėjas buvo laikomas įstaigoje kameroje, kurių plotas nuo 19,09 kv. m iki 22,60 kv. m, kameroje buvo laikoma nuo 1 iki 11 asmenų.

Kameroje Nr. 16 (19,09 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-04-19 iki 2012-04-26, kameroje buvo 6–9 asmenys, vienam asmeniui teko nuo 2,12 kv. m iki 3,18 kv. m kameros ploto. Kameroje Nr. 14 (19,56 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-05-02 iki 2012-05-17, nuo 2012-05-30 iki 2012-11-21, kameroje buvo 5–11 asmenų ir vienam asmeniui teko nuo 1,78 kv. m iki 3,91 kv. m, kameroje Nr. 57 (19,99 kv. m) pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-02-26 iki 2013-04-26, nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-06-25 iki 2013-06-27, nuo 2013-06-28 iki 2013-07-10, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14, nuo 2013-09-16 iki 2013-09-19, nuo 2013-10-14 iki 2013-10-17, kameroje buvo 1–8 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 2,50 kv. m iki 19,99 kv. m, kameroje Nr. 66 (22,60 kv. m) – nuo 2013-06-27 iki 2013-06-28, kameroje buvo 7–8 asmenys ir vienam asmeniui teko nuo 2,82 kv. m iki 3,22 kv. m.

Iš viso pareiškėjas per skundžiamą laikotarpį ŠTI buvo 295 dienas. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 1,78 kv. m iki 19,99 kv. m gyvenamojo ploto, 12 dienų pareiškėjui teko didesnė, nei teisės aktuose nustatyta gyvenamojo ploto norma. Atsižvelgiant į Šiaulių tardymo izoliatoriaus specifiką, kad toje pačioje kameroje laikomų asmenų skaičius per tą pačią parą nėra stabilus (dalis kviečiama ikiteisminio tyrimo veiksmais atlikti, dalis etapuojama ir nebūna kameroje), dalis laiko per kalinimo laikotarpį (1 val. per dieną) skirta pasivaikščiavimui gryname ore, tuo metu kalinamieji irgi nebuvo kameroje, konstatuotina, kad laikotarpiai, kai kameros buvo perpildytos, yra mažesni, nors jų tiksliai nustatyti teismas negali, nes atsakovas negali pateikti tokių išsamių duomenų dėl didelio nuteistųjų skaičiaus kitimo kiekvieną dieną.

Taigi darytina išvada, jog pareiškėjas periodiškai buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje jam teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėjas taip pat nurodė, kad kameroje turi būti švarus, pakankamai didelis langas, gerai praleidžiantis šviesą, turi būti ventiliacija, temperatūra ne žemesnė kaip 18 laipsnių, švarus tualetas, kuriame galima užsirakinti, ant sienų negali būti pelėsio. Nurodė, kad kameroje Nr. 14, 16, 57 nėra atlikti remonto darbai, šios kameros visiškai neatitinka higienos normų reikalavimų, dėl netinkamo apšvietimo sutriko regėjimas. Nuo didelės drėgmės patalynė, čiužinys, rūbai nuolatos būdavo šlapi, dėl to pablogėjo sveikata, tapo dirglus, sutriko visavertis gyvenimas,

sumažėjo pasitikėjimas savimi, negali ramiai miegoti, normaliai, ramiai bendrauti su aplinkiniais, nuolat jautė papildomus nepatogumus, diskomfortą, irzlumą. Dėl blogos kamerų ventiliacijos, drėgmės, nuo lubų ir sienų luposi tinkas, dažai krito ant galvos bei į maistą.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

Kameroje Nr. 14, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2012-05-02 iki 2012-05-17, nuo 2012-05-30 iki 2012-11-21, Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas buvo atliktas 2012-06-25 (b. l. 19-25). Nustatyta, kad virš sanitarinio mazgo ant lubų matosi rudos nubėgimo žymės, sienų dažų danga lupasi, vietomis išdaužytas tinkas, grindys vietomis išdaužytos, ant lubų yra pelėsis. Patalpoje reikalingas paprastasis remontas. Sanitarinis mazgas nuo gyvenamosios patalpos atitvertas užuolaidomis, nustatytas natūralaus apšvietimo normos pažeidimas.

Kameroje Nr. 66, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-06-27 iki 2013-06-28, Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimas buvo atliktas 2013-05-07 (b. l. 26-33), pažeidimų nenustatyta. Tuo pačiu metu buvo patikrinta kamera Nr. 57, kurioje pareiškėjas buvo laikomas nuo 2013-02-26 iki 2013-04-26, nuo 2013-05-28 iki 2013-06-04, nuo 2013-06-25 iki 2013-06-27, nuo 2013-06-28 iki 2013-07-10, nuo 2013-08-12 iki 2013-08-14, nuo 2013-09-16 iki 2013-09-19, nuo 2013-10-14 iki 2013-10-17. Nustatyta, kad kameroje sienų dažai vietomis lupasi, siena prie sanitarinio mazgo pajuodusi, su apnašomis, reikalingas remontas. Pelėsio nėra, nustatytas dirbtinės apšvietos normos pažeidimas. Taip pat patikrinimo akte nurodyta, jog lovos skalbiniai, čiužiniai, antklodės, pagalvės peržiūrimi, įvertinami ir pagal nusidėvėjimą nurašomi kartą per mėnesį. Lovos skalbiniai ir rankšluosčiai keičiami suimtiesiems pagal pateiktą prašymą atvykus ir pasinaudojus dušu. Čiužiniai, antklodės, pagalvės dezinfekuojamos Šiaulių tardymo izoliatoriuje esančioje dezinfekcinėje kameroje.

Šiaulių visuomenės sveikatos centro 2013-07-19 patikrinimo akte Nr. EP-249 (b. l. 34-39) nurodyta, kad kameroje Nr. 57 atliktas dalinis patalpos remontas, nepašalintas dirbtinės apšvietos normos pažeidimas.

Atsižvelgiant į byloje pateiktus Šiaulių visuomenės sveikatos centro patikrinimo aktus konstatuotina, kad pareiškėjas tam tikrais laikotarpiais buvo laikomas Šiaulių TI kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, taigi šiuo atveju Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam sveikatai nekenksmingomis sąlygomis (nustatyti higienos, apšvietos pažeidimai), t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių

ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudła prieš Lenkiją*, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą *Valašinas prieš Lietuvą*, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje *Valašinas prieš Lietuvą* byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatytų aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam koku nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalaus gyvenamojo ploto bei higienos normas atitinkančių gyvenimo sąlygų, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiką tarpą buvo laikomas nepriimtiniomis sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtiniomis sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *Savenkovas prieš Lietuvą*, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalaus gyvenamojo ploto, taip pat neužtikrino pareiškėjo buvimo kameroje, atitinkančiose higienos normų reikalavimus, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjui už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad

sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą.

Sprendžiant dėl pareiškėjui priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti taip pat atsižvelgtina į tai, kad byloje nenustatyta, jog Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija kuriuo nors pareiškėjo kalinimo laikotarpiu išskyrė jį iš kitų kalinamųjų ir dirbtinai sudarė jam ankštas kalinimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalinimo sąlygas.

Apskaičiuodamas neturtinės žalos dydį, t. y. įvertinęs pareiškėjo patirtus neigiamus dvasinius išgyvenimus pinigais, įvertinęs turimų įrodymų visetą, remdamasis teismų praktikoje taikytiniais neturtinės žalos vertinimo kriterijais, įvertinęs pareiškėjo subjektinės teisės pažeidimo mastą ir trukmę, bei atsižvelgęs į Lietuvoje egzistuojančias ekonomines darbo užmokesčio bei pragyvenimo sąlygas (minimali mėnesinė alga – 1000 Lt; vidutinis darbo užmokestis apie 2253 Lt), teismas mano, kad pareiškėjui padarytos neturtinės žalos dydis gali būti įvertintas 4000 Lt. Dėl šių priežasčių pareiškėjo reikalavimas priteisti jam 8500 Lt neturtinės žalos yra tenkinamas iš dalies.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87str., 88 str. 1 d. 5 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo V. R. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti V. R. iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 4000 (keturi tūkstančiai) Lt neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius